

Kukačka (*Cuculus canorus*) a rákosník (*Acrocephalus scirpaceus*)
Foto M. Hříba

Z HISTORIE VÝSKYTU A HNÍZDĚNÍ POLÁKA MALÉHO *Aythya nyroca* (Güld.)
V ZÁPADNÍ ČÁSTI PARDUBICKA, PŘEDEVŠÍM NA RYBNÍCÍCH BOHDANEČSKA

Ladislav Štancl; Helga Štanclová

Oproti jiným druhům poláků zastiženým na Pardubicku (p. velký *A. ferina*, p. chocholatý *A. fuligula* a p. kacholka *A. marila*), u nichž je hlavní rozšíření na severu, je polák malý kachnou teplých oblastí. V Evropě, včetně Československa, se vyskytuje lokálně a sporadicky, směrem na východ hojněji, na jihovýchodu běžně.

Na Pardubicku, ale především na Bohdanečsku, hnízdil nehojně, ale pravidelně. Nejhojněji se vyskytoval na rybníku Bohdaneč. Hnízdil ale i jinde, např. na rybnících u Bukovky, na rybníku Strašov a Sopřeč a dalších. Na některých rybnících pravděpodobně i hnízdění uniklo pozornosti, především v dřívější době. Dne 1.5.1956 byl pár pozorován dokonce i na rybníku Nový u Volče, takže je reálný předpoklad, že zde toho roku zahnízdil.

Nejstarší konkrétní údaj o hnízdění nalezneme teprve u MUSÍLKA (1946), který našel hnízdo s 10 velmi nasedělými vejci na rybníku Bohdaneč 7.6.1933. Další hnízdo s 8 čistými vejci zde našel OBHLÍDAL (in MUSÍLEK 1946) 11.5.1940 a ještě hnízdo s líhnoucími se mláďaty 23.6.1954 (OBHLÍDAL 1952/60). I když PILAŘOVI (1944) píše, že se v roce 1944 vyskytoval pouze na jarním tahu (což patrně plně nesouhlasilo), hnízdil po roce 1945 ještě pravidelně, s mimořádným zvýšením počtu párů v některém roce, např. 1950, 1955 nebo 1963. V roce 1955 poznamenává OBHLÍDAL (1952/60), že především na rybníku Bohdaneč pozoroval na různých místech více párů a že byl hojnější než jindy. V pozdější době přestával hnízdit a např. v roce 1971 vyhnízdil v celé oblasti pouze 1 pár, pár také v roce 1981.

Mladé ptáky jsme zde kontrolovali v letech 1954, 1959, 1960, 1961, 1963 a 1981 a hnízda s vejci v roce 1972 a 1977. Na rybnících u Bukovky hnízdily pravidelně nejméně 1-2 páry, ale v roce 1971-73 zde již nehnízdil (též ŠTANCL, ŠTANCOVÁ 1974). Později zde byl pozorován pouze na jarním tahu. Na rybníku Sopřeč hnízdily 1-2 páry (ŠTANCL 1968). Na rybníku Strašov hnízdil 1 pár asi od roku 1971, kdy jsme zde pozorovali rodinku. Tu zde pozoroval i KRATOCHVIL (in litt.) v roce 1980 a my jsme zde ještě v roce 1981 kroužkovali 5 mladých. Později zde již chyběl. Na rybníku Bohdaneč se počet hnízdících párů do roku 1971 snížil ze 3-5 na pouhý 1 pár (ŠTANCL 1973). Vícekrát byl zde pozorován u Polákova poloostrova v roce 1975. V roce 1978 a 1979 již nebyl zjištěn (SKLENÁŘ 1982). Po roce 1982 jsme pozorovali pouze 29.8.1984 1 ex. na rybníku Černý Nadýmač a 25.7.1985 samici bez mladých na rybníku Bohdaneč.

Přilet

Vzhledem k malému počtu hnízdících poláků malých nejen u ale i v Evropě, proběhne i jarní tah někdy nepozorovaně a v malém počtu protahujících ptáček. Při prvních pozorováních je zastihne šinou samostatný pár (např. 15.4.1968 na rybníku Tichý, 16.4. na rybníku Udržal apod.), někdy 3-4 ex., výjimečně více najednou (30.3.1959 13 ex. na rybníku Trhonka, OBHLÍDAL (l.c.) pozorováno 7 ex. na rybníku Bohdaneč 25.4.1951 apod.), výjimečně jednotlivě (31.3.1971 na rybníku Trhonka apod.).

První ptáky jsme pozorovali v době mezi 18.3.(1966) a 11. (1974), ale MUSÍLEK (1946) je zastihl již 14.3.(1933) do 12.5. (1934). Z dalších PILAŘOVI (l.c.) 19.3.1944, OBHLÍDAL (l.c.) (1950) až 30.4.(1955). JANALÍK (1959) 9.4.1959 na rybníku Bara a JANALÍK (1961) na rybníku Třesický 18.3.1961. Pozorování pr ptáček koncem dubna a začátkem května náleží pravděpodobně poláčkům zdržujícím se již na hnízdištích (6.5.1970 rybník Nová Jílovka 3.5.1972 rybník Skříň apod. - obr. 1). V zimovišti byli poláčkovi zastihnuti ještě 15. a 30.3.1964:

- E 172 813 J:30.06.1963 rybník Bohdaneč Štancl L.
+:15.03.1964 Fucecchio (Firenze) 43.34 N 10.49 E I
- E 172 820 J:30.06.1963 rybník Bohdaneč Štancl L.
+:30.03.1964 Quidel (Morbihan) 47.47 N 03.28 W FR

Odlet

O odletu místních poláků malých nebylo zatím dosaženo žádných výsledků. Existuje pouze jediný zástih mladého kroužkovaného poláčka v místech označení:

- E 182 439 Pull.:24.06.1977 rybník Bohdaneč Štancl L.
+:20.08.1977 ibidem

Podle pozorování rodinek lze předpokládat, že odlet probíhá již koncem srpna a v první části září. Např. po celý srpen 1977 se zdržovala rodinka opeřených mláďat na rybníku Stará Jílovka a tyto kachny odletěly v posledních srpnových dnech. Vzhledem k malému počtu hnízdících párů je možno na rybnících pozorovat i malý počet jedinců na podzim.

Největší skupinu asi 60 ex. jsme pozorovali 12.9.1948 na rybníku Skříň. V ostatních případech pouze 1-2 ex. V říjnu jsme zde nikdy nepozorovali. Pouze SKLENÁŘ (1965) zastihl samici na rybníku Bohdaneč 22.10.1963. Některá naše poslední pozorování: 24.9.1958 1 ex. a 25.9.1976 2 ex. na rybníku Nová Jílovka, 30.1977 1 ex. na rybníku Tichý, 29.8.1984 1 ex. na rybníku Černý dýmač.

Zimování

Kroužkovaním nebylo zatím dosaženo dostatečných znalostí o zimovištích poláků malých místní populace. Oba dosažené výsledky z Itálie i Francie pocházejí již z doby, kdy se naši ptáci začínají pravděpodobně vracet. V místech hnízdění ani v okolí jsme je nikdy nezastihli zimující a v současné době zde pravděpodobně nikdy nezimují. Jediná pozorování zaznamenal pouze MUSÍLEK (l.c.), který jednoho pozoroval 12.11.1935 na rybníku Bohdaneč a znal dva úlovky z 9.12.1927 a 29.12.1931 na Labi u Trnávky. I v jiných oblastech našeho státu je v té době pozorován výjimečně (HUDEC, ČERNÝ, et al., 1972)

Hnízdění

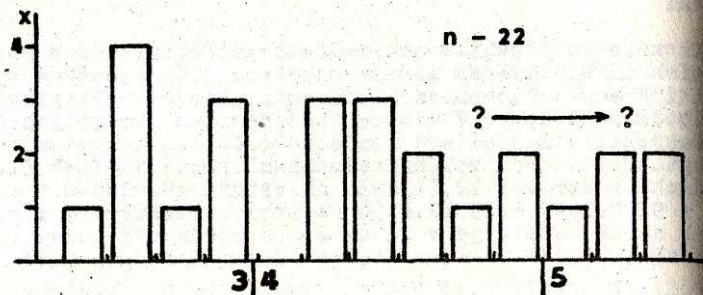
Na uzavření výsledků týkajících se hnízdění poláků malých na Pardubicku bylo celkově dosaženo málo záznamů. Tak jako u jiných ornitologů, i námi dosažené výsledky jsou zatím nedostatečné.

Hnízda s vejci jsme kontrolovali pouze 2x. V prvním hnízdě nalezeném 1.6.1972 na ostřicové stoličce v bažině Polákova poloostrova na rybníku Bohdaneč byla 2 vejce. Tamtéž jsme 23.6.1977 kontrolovali hnízdo s 9 vejci, z nichž první bylo již naklubané. Hnízdo bylo umístěno asi 1 m od vody v kraji navršeného poloostrova na suchu v kopřivách. Jednou jsme našli 3 vejce ve hnízdě poláka chokolátého (3.6.1965 na rybníku Sopřeč). Pouze 2x jsme pozorovali úplnou rodinku. První s 9 mladými 18.6.1967 na rybníku Nová Jílovka, druhou se 4 mladými 12.6.1961 na rybníku Bohdaneč. Nevzletlá mláďata jsme pozorovali během celého července. Na rybníku Tichý asi měsíční 4.8.1961, 17.7.1954 asi 5 dní stará na Zábranských rybníčkách u Bohdaneče, 11.7.1971 asi týdenní na rybníku Strašov apod.

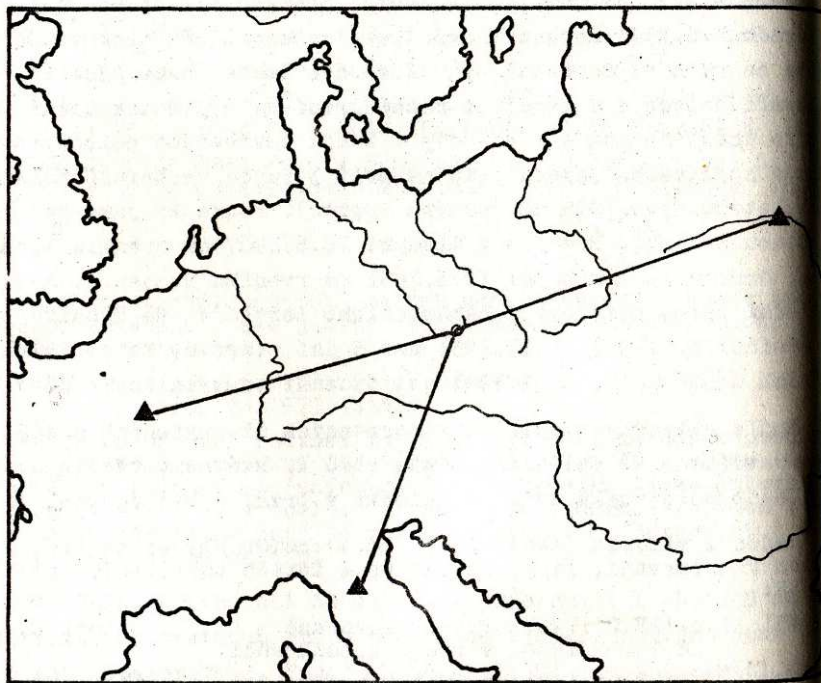
Podle nalezených hnízd i pozorovaných či chycených mláďat nebyla pravděpodobně snůška započata před 1. květnem, většinou později. Nejpozději byly snůšky započaty v první části června.

Jeden z mladých (samice) byl po 4 rocích chycen na hnízdě v místech kroužkovaní, jiný, rovněž po 4 letech zastihnutý, přesídlil do SSSR:

- C 25 451 l.r.:28.07.1960 rybník Bohdaneč Štancl L.
H:28.05.1964 v místě kroužkovaní
- D 45 697 P:11.07.1981 rybník Strašov Štancl L.
+:16.08.1985 Mozyr, Gomel Reg. 52.02 N 15.31 E SSSR

Obr. 1. Polák malý (*Aythya nyroca*) - první pozorování.
Frühste Moorentenbeobachtungen (*Aythya nyroca*).

Obr. 2. Zpětná hlášení poláka malého (*Aythya nyroca*).
Moorentenrückmeldungen (*Aythya nyroca*).

Zusammenfassung

HISTORIE DES AUFTRETENS UND DES BRÜTENS DER MOORENTE *Aythya nyroca* (Güld.) IM WESTLICHEN TEIL VON PARDUBICE, VOR ALLEM AN DEN TEICHEN VON BOHDANEČ

Die Moorente war im Gebiet von Pardubice schon immer ein verhältnismässig selten auftretender Vogel, der nur in wenigen Paaren an grösseren Teichen - ausnahmsweise in einigen Jahren in mehreren Paaren - brütete. Insgesamt wurden hier nur wenige Nester gefunden, grösstenteils am Bohdaneč Teich.

Die meisten Moorentenbeobachtungen stammen vom Frühjahrszug, bei dem sie in mehreren Exemplaren auftraten. Im Herbst wurde die Moorente nur selten beobachtet, meist jedoch nur ein bis zwei Exemplare. Als Ausnahme gilt eine Beobachtung eines Haufes von 60 Exemplaren. Überwinternde wurden hier nur im Dezember 1927 und 1931 gesichtet. Von fünf vorliegenden Rückmeldungen stammen drei aus dem Ausland (Italien, Frankreich und UdSSR).

Literatura

- Hudec, K., Černý, W., et al., 1972: Fauna ČSSR. Ptáci I. Academia Praha.
- Janalík, F., 1959: Turpan černý (*Melanitta nigra* L.) a jiní zimní hosté na Pardubicku. Zprávy MOS: 26-27.
- Janalík, F., 1961: Avifauna Třesického rybníka. Acta Musei Reg., 3(1-2):171-206.
- Musílek, J., 1946: Ptactvo Pardubicka. Pardubice.
- Obhlídal, F., 1946: Dodatek o nejvýznačnějších ptačích zjevech v letech 1941-1945. Ptactvo Pardubicka (Musílek 1946), dodatek: 170-175.
- Obhlídal, F., nezveřejněno: Písemná zpráva z rybníka Bohdaneč za roky 1952/60.
- Pilař, A., Pilařová, P., nezveřejněno: Zpráva ing. O. Kadlecovi za rok 1944.
- Sklenář, J., 1965: Ornitologická pozorování. Zoologické listy, 14: 92-95.
- Sklenář, J., 1982: Obratlovci státní přírodní rezervace Bohdanečský rybník a rybník Matka. Acta Musei Reg. XVII: 217-259.
- Svoboda, J., 1965: Problémy rezervace Bohdanečský rybník a rybník Matka u Pardubic. Ochrana přírody XX: 95-98.
- Štancl, L., 1968: Ptactvo rybníka Sopřeč. Acta Musei Reg. IX: 157-193.
- Štancl, L., 1973: Ptactvo státní přírodní rezervace Bohdanečský rybník a rybník Matka. Acta Musei Reg. XIV: 129-163.
- Štancl, L., Štanclová, H., 1974: Ptactvo rybníků v okolí Bukovky u Lázní Bohdaneč (okr. Pardubice). Acta Musei Reg. XV: 127-168.
- Štancl, L., Štanclová, H., 1977: Ptactvo rybníka Černý Nadýmač u Habřiny Vlčí a v jeho okolí (okr. Pardubice). Zprávy MOS 19:21-25.

Adresa autorů

Ladislav a Helga Štanclovi, 533 43 Rohovládova Bělá 43